

Jungfrudomen

Jungfrudomen

episodiskt drama från renässansens Venedig

av Christian Lanciai (1996)

Personerna :

Baron Beltratti
Hertig Vincenzo delle Rovere av Trieste
Elvira, hans hustru
Giacomo, hennes betjänt
Pancrazio
en tvättkäring
Maria di Spagna
en tjänare
Hertig Gonzaga
Amalia Botta
Aldo och Franco, Giacomos krogkompisar
Dogen
hans rådgivare

Andra tvätterskor i tvätteriet, och andra balgäster under balen.

Copyright © Christian Lanciai 1996

Jungfrudomen

Akt I scen 1.

Beltratti Nå, min bästa hertig! Upp med hakan! Du är väl inte förbrukad ännu!
hertigen Ser jag sån ut?
Beltratti Min bästa vän, jag skall säga dig precis hur du ser ut. Du ser ut som om du inte hade haft en älskarinna på väldigt länge.
hertigen Hur märks det?
Beltratti Nej, du ser mera ut än så. Du ser ut som om du hade glömt konsten att äga och göra älskarinnor.
hertigen Min bästa vän, försöker du förolämpa mig?
Beltratti Inte alls. Jag vill bara provocera.
hertigen Ärligt talat är det länge sedan jag älskade någon.
Beltratti Har du legat av dig?
hertigen Det ser inte bättre ut. Jag har varit min hustru obrottsligt trogen nu i minst två år.
Beltratti Men min bästa hertig, det är ju en skandal!
hertigen Vet du någon bot?
Beltratti Inte direkt, men jag kommer nog på någon.
hertigen Min bästa baron, själv ser ni ut som om ni hade överflöd på älskarinnor.

Beltratti Det kanske jag har också.
hertigen Kan du rekommendera någon särskild?
Beltratti Ånej, min bästa vän, någon kopplare är jag inte! Älskarinnor kan man bara göra själv!
hertigen Vad föreslår du då?
Beltratti Jo, nu vet jag!
hertigen Nå?
Beltratti Jag vill föreslå ett vad. Ett provocerande vad. Ett utmanande vad. Ett vad som tvingar dig till ansträngning, för det är just vad du behöver.
hertigen Nå, låt höra!
Beltratti Vår berömde vän hertig Gonzaga har ju bal här i mars månad.
hertigen Det är två månader till dess.
Beltratti Just det! Vi har just lagom tid! Den som till Gonzagas hovbal frambär den vackraste älskarinnan har vunnit.
hertigen Du menar att båda skall anstränga oss för att gräva fram en kurtisan som skall vara så oemotståndlig och överlägsen i skönhet att hon skall slå ut den andras?
Beltratti Just det! Vad sägs?
hertigen Jag föreslår ett högt belopp i så fall, ty det är en sannfärdigt vacker dam värd.
Beltratti Tusen floriner i guld?
hertigen Kör till! (*de fattar ivrigt varandras händer*) Och det får vara vem som helst?
Beltratti Absolut vem som helst! Bara hon inte är gift!
hertigen Ja, det måste vara ett villkor.
Beltratti Vi är båda stora kvinnojägare med smak för den rätta kvinnliga skönheten. Vi kan båda hitta den vackraste. Det blir en uppfriskande ansträngning och utmaning för oss båda!
hertigen Baron Beltratti, ni är bättre än någon läkare.
Beltratti Eller någon präst.
hertigen Till och med en präst skulle uppskatta ert geni, ty det ger en anledning till sådana synder som präster älskar att få höra om i biktstolen!
Beltratti Koppleri! Otrohet! Skörlevnad! Präster frossar i sådant, ty de kan aldrig få det själva!
hertigen Men ve oss om vi inte uppför oss som gentlemän!
Beltratti Det kommer an på kvinnan. En kvinna får alltid den behandling hon förtjänar.
hertigen En kvinna förtjänar alltid en gentlemans höviska behandling.
Beltratti Därför har du varit utan mätresser i två år! Jag tror mera på rakt språk och direkta attacker.
hertigen Vi får se vem som får rätt, baron! Om två månader!
Beltratti Om två månader! (*De skiljs hjärtligt.*)

Scen 2. Vid tvätteriet.

Pancrazio Jag förstår mig inte på min gode vän. Han är Venedigs ädlaste man, en exemplarisk familjefar och potentat med ett föredömligt äktenskap, aktad av alla och oändligt rik, och dessutom sköter han sig. Men nu har han fått griller. Plötsligt syns han vid alla baler och festliga tillfällen men inte för att vara social utan, som han själv säger – på jakt efter en dam. Därför irrar hans blickar ständigt sökande omkring utan att betrakta den han talar med, som om vem som helst var viktigare för honom än den han talar med. Det är nästan förolämpande. Och vad är det för en förlorad dam han söker? Det ligger nästan i luften att misstänka att han har råkat illa ut för någon. Men här är han nu. (*Hertigen kommer förbi.*)

– Min ädle hertig, hur står det till? Har du funnit henne ännu?

hertigen Vem då?

Pancrazio Den förlorade damen.

hertigen Vilken förlorad dam? Jag känner inga förlorade damer.

Pancrazio Men du går ju ständigt på jakt efter en.

hertigen Ja, men hon måste vara okänd.

Pancrazio Så ni känner henne inte?

hertigen Absolut inte.

Pancrazio Ni jagar alltså en dam som ni inte känner?

hertigen Ja, det kan man säga.

Pancrazio Hur ser hon ut då?

hertigen Det är det jag inte vet.

Pancrazio Men på min ära, hertig, hur kan ni finna henne då?

hertigen Det är det jag inte kan.

Pancrazio Det förvånar mig inte. Varför söker ni henne då?

hertigen Därför att jag måste finna henne.

Pancrazio (avsides) Det här blir bara bättre och bättre. – Men min bäste hertig, ni menar väl inte allvar?

hertigen Jo, fullkomligt.

Pancrazio Att ni söker en okänd dam som ni inte vet hur hon ser ut för att ni bara måste finna henne?

hertigen Precis. (*får syn på en av tvätterskorna inne i tvättstugan.*)

Pancrazio Vad säger er hustru om saken?

hertigen Hon säger ingenting. Hon står utanför.

Pancrazio Hon vet alltså ingenting?

hertigen Nej.

Pancrazio Men vad ska ni då ha den okända kvinnan till? Söker ni en modell åt en målare?

hertigen Det är bättre än så.

Pancrazio Släpper inte er hustru in er mera till henne?

hertigen Min hustru har ingenting med mina affärer att göra.

Pancrazio Så det handlar om affärer?

hertigen Nej, snarare om sport. Ser du prinsessan där inne? (*indikerar tvätteriet*)

Pancrazio (följer hans blick) Vilken prinsessa? Där inne finns inga prinsessor. Du ser i syne.

hertigen Då ser du inte vad jag ser.

Pancrazio Menar du någon av trasgummorna där inne? De är väl förbrukade luder allihop.

hertigen Inte hon, den unga mörka.

Pancrazio (studerar henne) Inte kan jag se något spår av en prinsessa hos henne. Hon är ju misshandlad. Hon ser ut som den värsta sortens zigenerska.

hertigen Hon kan ännu räddas. Det är inte för sent. Hon är högst sjutton år.

Pancrazio Jag tycker att hennes uppenbarelse är hemsk.

hertigen Den är hemsk såsom den nu är. Men ta bort den trasiga kjolen, de mörka skuggorna under ögonen, det härjade uttrycket och fattigdomens avskräckande stämpel, och vad har du?

Pancrazio Ja, vad har du?

hertigen Min förlorade dam!

Pancrazio Du är förryckt.

hertigen Nej, ett geni.

Pancrazio Hon kan högst vara sexton år men ser ut som trettio. Du kan inte mena allvar.

hertigen Jag menar allvar. Kom till mitt palats i eftermiddag, och jag skall bjuda dig på supé. Nu har jag fått ett ärende att sköta.

Pancrazio Ska jag lämna dig här med de där tvättludren?

hertigen Ja, min vän, med henne. Vi ses senare. *(lämnar honom och går in mot tvätteriet.)*

Pancrazio Arme hertig! Vad är det han har gett sig in på!

hertigen (vänder sig till föreståndarinnan) Är ni abbedissan för detta kloster?

tvätterskan Inga spydigheter om jag får be! Packa er bara iväg! Vad har ni här att göra?

hertigen Jag ville gärna tala med er om den mörka flickan där i bakgrunden. Jag skulle behöva henne för ett särskilt uppdrag. *(Maria börjar lyssna.)*

tvätterskan Jag har då aldrig hört maken till fräckhet! En oförskämnd sutenör och det mitt på ljusa dagen!

hertigen Jag har pengar. Nämn bara ert pris.

tvätterskan Jag släpper henne aldrig! Hon är föräldralös och i min vård, och här stannar hon så länge jag lever!

hertigen Jag behöver bara låna henne.

tvätterskan Vet hut, otäcka karl! Jag ska hålla bättre uppsikt över henne i fortsättningen!

hertigen Tror ni hon själv vill arbeta ihjäl sig och dö här under er som slavdrivare?

tvätterskan Nu är det nog! Vill ni att jag ska drämma till er? Jag tror bestämt ni tigger stryk! Ingenting ska hindra mig från att se till att hon blir stolt över sitt anständiga yrke! Det här är en anständig tvättinrättning!

hertigen Jag ser det. Ni är gamla avlagda fnask allihop utom hon.

tvätterskan Hur vågar ni bära er åt på det sättet! Ska ni ha en klapp på käften?

hertigen Tig stilla, mormor lilla. Här är plåster på såren. *(lägger en sedelbunt i näven på henne.)* Det räcker till er pensionering. *(går in i tvättlokalen, tar bestämt men artigt Maria om handen och för ut henne därifrån, stiger genast ut i en gondol.)*

Palazzo delle Rovere! *(försvinner ut med gondolen och Maria.)*

tvättkärningen (kommer ut efter dem) Palazzo delle Rovere! Vad var väl detta för en bestigen man?

Pancrazio Det var hertig Vincenzo delle Rovere av Trieste, en av Venedigs rikaste män.

tvättkärningen Herre du min skapare! Och vad skulle han med den flickan till?

Pancrazio Det är det ingen som vet. Vem var hon?

tvättkärningen En halvzigenerska av något slag. Min bror tog hand om henne när hennes taskspelarsällskap kom i upplösning. Han räddade henne nästan från att brännas på bål.

Pancrazio Som häxa?

tvättkärningen Ja. Hon kom från Spanien ursprungligen.

Pancrazio En farlig flicka med andra ord.

tvättkärningen Ja, det kan du ge dig fan på.

Scen 3. Vid palatset.
(Hertigen hjälper upp Maria ur gondolen.)

Maria Varför tog ni mig bort från mina väninnor?

hertigen Sådana väninnor är inget sällskap för en dam. *(Svaret behagar Maria, som låter sig hjälpas upp ur gondolen.)*

Detta är mitt hus, Maria, Palazzo delle Rovere, till din fria disposition.

(En tjänare kommer ut.)

tjänaren Välkommen hem, ers excellens.
hertigen Tack. Hur står det till med min fru?
tjänaren Hon är fortfarande bortrest.
hertigen Bra. Ta hand om flickan här. Tvätta henne ren och släng hennes gamla lumpor. Låt henne sedan välja ur min hustrus garderob vad hon vill ha på sig.
tjänaren Ja, ers excellens. Men vad ska hertiginnan säga?
hertigen Jag ersätter henne naturligtvis för de kläder och smycken Maria tar.
tjänaren Och smycken?
hertigen Ja. Maria behöver klä upp sig, för hon ska gå på bal.
(De går in i palatset. Hertigen eskorterar artigt Maria.)

Scen 4. Utanför salongen.

hertigen (kommer in) Vad är det jag har gett mig in på? Ett dumt vad – ingenting annat. Men denna gåtfulla dam bakom dörren där lovar mer än bara vinst på ett vad. Det är något med henne som inger mig ett större förtroende för henne än för min hustru. Men ännu har jag inte bedragit henne. Jag kan ännu återförpassa henne till tvättgummorna så fort jag vunnit vadet, om jag vinner det. Allt beror på hur denna Maria tar sin egen förvandling.

tjänaren (kommer in) Den unga damen är färdig, ers excellens.

hertigen Har du visat henne in i salongen?

tjänaren Ja, som ni önskade.

hertigen Färdigklädd?

tjänaren Hon fick välja sitt nya utseende alldeles själv.

hertigen Hur tog hon det?

tjänaren Hur menar ers excellens?

hertigen Hur tog hon sin förvandling?

tjänaren Hon säger inte mycket, ers excellens.

hertigen Vad valde hon för kläder?

tjänaren Svart, enkelt, åtsittande.

hertigen Och juveler?

tjänaren Bara det nödvändigaste.

hertigen Ingen prålighet, ingen glädje, ingen berusning?

tjänaren Ingenting.

hertigen Märkligt.

tjänaren Ja, det tyckte vi också.

hertigen Hur tolkar du hennes likgiltighet? Eller är det självbehärskning?

tjänaren Ers excellens, vi fick det intrycket att hon väntat på den här dagen i hela sitt liv och nu tar den för en självklarhet.

hertigen Är hon då en drottning?

tjänaren I så fall en oäkta sådan.

hertigen Kanske det. Visa mig in till henne.

(Tjänaren öppnar dörrarna till salongen. Väggar glider i sär. Maria sitter centralt i en av de finaste stolarna, avmätt och naturlig, anspråkslöst klädd men ändå stilig som en drottning.)

hertigen (stiger fram, böjer knä framför henne och kysser hennes hand.)

Välkommen hem, min nådiga.

Maria Tack.

hertigen Ni är redan berömd för er tystlåtenhet.

Maria Vad mer kan jag säga än tack?

hertigen Ni kan berätta ert livs historia.

Maria Om ni först berättar varför jag är här.
hertigen För att vinna ett vad.
Maria Åt er?
hertigen Ja.
Maria Berätta.
hertigen Ni skall vara min dam på en bal om två veckor. En god vän till mig skall ha med sig sin dam. Den dam som är vackrast har vunnit vadet åt sin kavaljer.
Maria (böjer *huvudet bakåt och skrattar hjärtligt*) Är det allt?
hertigen Ja.
Maria Och sedan då?
hertigen Vad menar ni med sedan?
Maria Efter vadet.
hertigen Det får vi se då.
Maria Ingen uppvaktning? Ingen älskarinneroll? Ingen prostitution? Bara tillbaka till tvättkäringarna?
hertigen Jag har berättat om vadet. Berätta nu er historia.
Maria Ni lär knappast bli imponerad. Ni vet redan att jag är zigenerska. Jag kommer från Toledo. Men min far var en prins av blodet. Den fria förbindelsen tolererades av hovet, men när prinsen ville gifta sig med min mor gick det för långt. Ni förstår, han älskade henne. Han ville upphöja mig till infantinna. Det gick inte, så de röjde honom ur vägen. Min mor måste då fly med mig. Jag har sett nästan hela Europa. Men min mor brändes till slut som häxa när jag var tolv år. Hon visste för mycket. Hon kunde alla spådomskonster och allt om astrologi och var aldrig rädd för att avslöja sanningen. Därför brände de henne på bål. En taskspelare som var venetianare tog hand om mig. Han tog mig hit. När han dog stannade jag hos hans äldre syster.
hertigen Tvättkäringen?
Maria Ja.
hertigen Ett brokigt öde. Så du är hälften zigenerska och hälften kunglig?
Maria Ja. Och det är en dålig kombination.
hertigen Åtminstone är den ovanlig. Vi skall nog komma väl överens.
Maria Vad betyder det?
hertigen Att mitt hem är ditt. Du skall respekteras här. Ingen skall röra dig. Du skall behandlas som din börd förtjänar. Det är ingen slump att du har kommit till ett hertigligt palats.
Maria Och vad skall er hustru säga?
hertigen Ingenting. För hon har ingenting att bli svartsjuk för.
Maria Och om hon får det?
hertigen Maria, den saken tar vi efter balen. Fram till dess skall vi inrikta oss på att fylla luckorna i din utbildning.
Maria Jag kan allt som min mor kunde.
hertigen Då kan vi undervisa varandra. Får jag nu be dig vara så vänlig att stiga in till middagen.
Maria Ers excellens, jag tror inte att någonting fattas i *er* utbildning.
hertigen Jo, det fattas mig en zigenerska. Kalla mig Vincenzo. (*för henne ut.*)

Akt II scen 1. Balen.

Gonzaga Hela Venedig talar om vadet mellan hertigen av Trieste och baron Beltratti. Du som känner hertigen, vet du hur läget är?
Pancrazio Ers excellens, jag vet ingenting om baronens kvinna.

Gonzaga Han lär bjuda på en överraskning. Men du vet väl något om hertigens kandidat?

Pancrazio Ja, jag har träffat henne.

Gonzaga Berätta.

Pancrazio Jag var med när han valde ut henne bland tvätterskorna.

Gonzaga Jag har hört talas om det. Då är det alltså sant.

Pancrazio Ja.

Gonzaga Hur tror han sig kunna vinna ett sådant vad med en sådan dam?

Pancrazio Jag har även träffat henne efteråt. Hertigen bjöd mig på middag samma kväll som han fiskat upp henne ur kanalen. Det var redan en helt annan kvinna.

Gonzaga Hurdan är hon?

Pancrazio Fåordig och avmått, säker och överlägsen, trolsk och fascinerande, svart och gnistrande som en oemotståndlig diamant.

Gonzaga Just sådant har jag hört sägas om henne. Men vad gjorde en sådan bland unkna tvätterskor? Det är ju bara avdankade horor som tvättar här i Venedig.

Pancrazio Hon lär vara halvt zigenerska och halvt av kunglig börd.

Gonzaga Det bör vara en intressant kombination.

Pancrazio Men här kommer hertigen nu och med sin kvinna!
(*Hertigen av Trieste inkommer med Maria.*)

Gonzaga Min gamle vän, vilken glädje att se dig med en så vacker dam!

Trieste Tack, min käre vän. Har ni sett baron Beltratti?

Pancrazio Han har inte vågat dyka upp ännu.

Trieste Pancrazio, din gamle skojare, du har väl inte spritt ut ryktet om min Maria över hela Venedig?

Gonzaga Nej, bara till mig, så jag var förberedd på hennes skönhet. Ändå är jag imponerad för att inte säga överväldigad.

Maria Ni överdriver artigheten, ers nåd.

Gonzaga Inte alls. Jag är alltid uppriktig. Det kan er beskyddare intyga.

Pancrazio Jag tror att jag spanar in baron Beltratti.

Trieste Med dam?

Pancrazio Med dam. Men det är inte vilken dam som helst.

Gonzaga På min ära, nu begår den gode baronen självmord. Hur kan han föra med sig en sådan dam hit?
(*Beltratti kommer in med ett plufsigt fnask till parodi på en skönhet.*)

Trieste Min bästa vän, kunde du inte åstadkomma någonting bättre?

Beltratti Broder, jag medger att jag måste erkänna mig besegrad.

Trieste Och jag som ansträngde mig så!

Beltratti Det gjorde jag också. Men jag blev aldrig nöjd. Till slut rann tiden ut, och jag fick nöja mig med första bästa, bara för att åtminstone komma fram till målsnöret. Men vad är detta för en underbar bekantskap? (*trollbinds genast av Maria.*)

Trieste Får jag presentera Maria di Spagna. Baron Beltratti.

Maria Jag beklagar att ni förlorade vadet, baron.

Beltratti Det gör inte jag, ty för er var det värt att förlora det. (*kysser hennes hand.*)

Trieste Och vem är din dam?

Beltratti Får jag presentera – Amalia Botta.

Trieste Ni hedrar oss med att alls ha velat komma hit, Donna Amalia.

Amalia Jag var så illa tvungen. Jag fick ju betalt för det.

Beltratti Kom nu, min fröken. Ni vill säkert ha litet mat. Vi ses senare, ers excellens. (*går med Amalia.*)

Gonzaga Han fick bråttom.

Trieste Stackars baron. Hans erotiska skryt stod honom dyrt. Han förlorade vadet, och jag gissar att han nu får svårt att bli av med sin infångade ko.

Maria Det är hans problem. Men ni, min hertig, har valt åt er en dam som är van att vara självständig.
Trieste Tror du jag vill förlora dig nu?
Maria Vad säger din hustru?
Trieste Hon har inte fått anledning att protestera ännu.
Maria Tror du hon får det?
Trieste Kom, Maria. Jag vill presentera dig för fler människor här. Ursäkta oss.
(går med Maria.)
Gonzaga Tror du han får problem med henne?
Pancrazio Inte den hertigen. Han vet alltid vad han gör.
Gonzaga Men om hans hustru protesterar?
Pancrazio I så fall är det väl hennes sak och inte hertigens.

Scen 2. Hemma i palatset.

Elvira Kom, Giacomo. Vad vet du om den där slampan?
Giacomo Min fru, jag vet bara att hertigen fiskade upp henne ur rännstenen för att vinna ett vad med att göra henne till en fin dam.
Elvira Är det allt?
Giacomo Det är allt så vitt jag vet.
Elvira Och har han vunnit vadet?
Giacomo Det får vi veta i kväll när han kommer hem.
Elvira Om han inte släpper henne efter ett vunnet vad betyder det att han bedrar mig. I så fall begår jag självmord, Giacomo!
Giacomo Ja, madame.
Elvira Ta reda på allt om henne. Spionera ut henne. Bevaka henne natt och dag. Och bevaka varje steg som hertigen tar med henne. Bara om han släpper henne får du släppa henne ur sikte.
Giacomo Ja, min fru. *(avsides)* Hon är tacksam att bevaka.
Elvira Gå nu. *(Tjänaren går.)*
(framför spegeln) Jag är ju ändå hans hustru sedan alltför många år. Han har aldrig bedragit mig förut. Om han nu gör det är det mitt livs nederlag, och det kan jag aldrig acceptera. Krig på liv och död, och det med en okänd, främmande kvinna! Vad är vi för ett underligt kön egentligen? *(Ljud och röster utanför.)*
 Men tyst! Jag hör honom komma! *(lyssnar)*
 Jag hör inte vad de säger. Men det är illa nog att han kommer med henne.
Trieste (kommer in med Maria) Min käraste, du har inte träffat Maria di Spagna ännu.
Elvira Och vem är Maria di Spagna?
Trieste En utsatt dam som jag tagit hand om. Jag har introducerat henne i societeten idag. Hon skall bo hos oss som en dotter tills hon är flygfärdig.
Elvira Så detta är föremålet för vadet. Välkommen i vårt hus, Maria. Du ser inte så oäven ut men desto farligare. Varför kunde du inte lämna tillbaka henne där du tog henne?
Trieste Elvira, hon är av kunglig börd. Jag kunde inte lämna henne bland tvätterskorna.
Elvira Nej, det kunde du inte. Men hur vet du att hon inte tänker dra fördel av dig? Så mycket vet du väl om kvinnorna, Vincenzo, att de alla är beräknande?
Trieste Elvira, vi har ett lyckligt äktenskap och två duktiga söner att vara stolta över. Men vi har aldrig haft en dotter.
Elvira Så du prackar på mig denna zigenerska och befäller mig att hon skall vara min dotter?
Trieste Nöj dig med att hon är min dotter.

Elvira Vincenzo, du har aldrig varit mig otrogen. Vårt samliv är fläckfritt. Få äktenskap är så respektabla som vårt. Jag varnar dig för att fläcka det.
Trieste Min nådiga, din oro är onödig. Det finns ingen risk.
Elvira Försvarsberedskap skadar aldrig.
Trieste (kysser henne) Jag försäkrar dig, Elvira. Det finns ingen risk. (*går med Maria.*)
Elvira (ensam framför spegeln) Vincenzo, jag känner dig bättre än du själv. Ingen man är så fri från fåfänga att han inte gärna bedrar sig själv. Du låter Maria bo under ditt tak. Det är för mig en ren krigsförklaring. – Men visst var hon vacker, Elvira. Och nog är vi kvinnor ganska oberäkneliga. Om han inte faller för henne är han bra dum.

Scen 3. På krogen.

Giacomo Vasa? Tror ni inte jag kan klara det?
Aldo Du utmanar ödet, Giacomo.
Giacomo Ödet är till för att utmanas.
Franco Men är det klokt, Giacomo? Vad har du att vinna på det?
Giacomo Allt och hela världen i ett ögonblicks sällhet.
Aldo Du kan bli mördad för mindre.
Franco Hertigen kan sticka ner dig som en kackerlacka.
Giacomo Är jag då sämre än min hertig? Är jag då mindre människa än han? Har jag inte samma mänskliga rättigheter? Har jag inte samma rätt att älska henne som han och alla andra?
Franco Men han har gett henne allt, Giacomo, och han är hertig. Han är en gentleman.
Giacomo Och varför tror du han är det? Varför tror du han fortsätter att odla och underhålla henne? Varför tror du han håller på att bygga upp henne med artighet och fina fasoner? Jo, bara för att han ser fram emot att få ta den stora äran och kakan för sig av hennes jungfrudom.
Franco Du riskerar livet, Giacomo. Det är inte värt det.
Giacomo Jo, det är värt det. Om han kan slå vad om henne så kan jag. Jag satsar hundra floriner på att jag hinner före honom i att lägga beslag på hennes jungfrudom. Någon som synar?
Aldo Det är dömt att misslyckas, Giacomo. Bara därför synar jag. Hertigen har alla odds på sin sida. Han har hennes förtroende, och han har redan köpt henne. Han kanske redan äger henne utan att du vet det.
Giacomo Omöjligt. Inte den fine hertigen. Han väntar tålmodigt tills det rätta ögonblicket är inne. Det ger mig gott om tid, och dessutom har jag hans fru på min sida. Jag menar att oddsen är jämna.
Aldo Du spelar ett högt spel, Giacomo.
Giacomo Det är därför jag gör det.
Franco Jag tycker inte om det. Jag önskar att du ville avstå från att ens försöka, Giacomo.
Giacomo Aldrig i livet. Det här är mitt livs chans. Jag tänker slå hertigen ur brädet – men bara som karl.
Franco (bryter upp) Du får hela Venedig emot dig. Vad du vill är att skända en jungfru i hennes beskyddares hus.
Giacomo Men det vill beskyddaren också.
Franco Det vet du inte. Det kan bara leda åt helvete. Jag önskar att jag sluppit höra talas om detta. (*går*)
Giacomo Han är rädd. Men du är med om vadet, Aldo?
Aldo Bara för snöd vinnings skull.
Giacomo Och du skvallrar inte?

Aldo Givetvis inte. Det vore att bryta mot spelets regler.
Giacomo Om du eller Franco tjallar skär jag upp er.
Aldo Det skall du nog slippa göra. Jag vinner nog vadet ändå.

Akt III scen 1.

Elvira ensam, sitter och gråter med ett brev.

hertigen (inträder, kommer fram och tröstar henne) Min älskade, vi har en son till.

Elvira Det är inte det. Det känns som att ha förlorat halva sitt liv och halva sig själv. Och när en hälft är borta är den andra mycket mer sårbar.

hertigen Luigi sköter sig bra i vår flotta och har aldrig blivit sårad.

Elvira Din tröst är fåfäng, Vincenzo. Även vår förstfödde son var perfekt och blev aldrig sårad i strid, fastän han alltid segrade. Och så händer detta. (*håller upp brevet och gråter igen.*)

hertigen Han dog som en hjälte mitt i striden. Han dödade tjugo turkar innan de fick bukt med honom.

Elvira Det gör honom inte levande igen.

hertigen Du har vår yngre son kvar, och du har mig.

Elvira (ser på honom) Har jag det?

hertigen Varför skulle du inte ha det?

Elvira Ibland undrar jag. Du har fortfarande den där flickan boende under vårt tak. Varför fortsätter du underhålla henne?

hertigen Det vet du. Hon har blivit som en dotter för mig. Hon gör ständiga framsteg i sin bildning och i societeten.

Elvira Så du behåller henne inte av själviska motiv?

hertigen Vad skulle det vara?

Elvira Alla vet att hon är en skönhet. Alla vet att hon är jungfru. På krogen har jag hört att männen slår vad om vem som får hennes oskuld.

hertigen (skrattar nervöst) Folket är alltid lika vulgärt.

Elvira Och står du över folket? Är du mer än människa?

hertigen Jag är gift med dig, Elvira.

Elvira Men vi ligger inte längre med varandra. Vi är båda på väg in i den kritiska åldern, då jag blir käring och du börjar behöva yngre damer. Maria skulle passa dig perfekt.

hertigen Ja, men bara som dotter.

Elvira Jag tror inte på dig, Vincenzo.

hertigen Du gör dig själv bara olycklig om du inte gör det.

Elvira Vet du vad det värsta du skulle kunna göra mot mig vore?

hertigen Nej.

Elvira Att bedra mig. Och det vet jag att du kommer att göra.

hertigen Jag har sagt dig tusen gånger att din svartsjuka är grundlös. Jag tänker inte bedra dig. Jag har vissa förpliktelser gentemot Maria då jag tagit mig an henne. Det är allt.

Elvira Du låter så lugn och försäkrande, men bakom din trygghet ser jag en avgrund av passion och olycka.

hertigen Det är din inbillning.

Elvira Om det ändå vore så väl. Gå nu. Lämna mig ensam med min sorg.

hertigen Som du vill, käraste. (*kysser henne och går.*)

Elvira (när han gått) Hycklare! Bara en äkta kärlek kan hyckla oskuld så tvärsäkert övertygande! (*ringer i en klocka*) Giacomo!

Giacomo (inträder) Ja, min fru?

Elvira Hur går bevakningen?

Giacomo Bara bra, min fru.

Elvira Hur långt har det gått mellan honom och den där gattflickan?
Giacomo Jag vet inte mycket mer än ni, och vad vi vet vet hela Venedig. Han tar henne ut överallt och introducerar henne i societeten, så att hon får beundrande vänner överallt. Han håller på att etablera henne som en välsedd societetsdam.
Elvira Är det allt?
Giacomo Det är allt det officiella, madame.
Elvira Och inofficiellt? Ler de mot varandra?
Giacomo Ja, min fru.
Elvira Tar han ut henne på gondolfärder på tu man hand?
Giacomo Ja, min fru.
Elvira Tillbringar han mer eller mindre tid ensam med henne?
Giacomo Ständigt mer, min fru.
Elvira Och ingen viskar om dem?
Giacomo Nej, min fru. Hertigen sköter det hela som en oantastlig diplomat.
Elvira Han var alltid skicklig i sina relationer. Det var allt, Giacomo. Intensifiera bevakningen.
Giacomo Givetvis, madame. (går)
Elvira Han är på glid och ser det inte själv. Och hon bara njuter och suger åt sig hans makt och inflytande för att kunna utnyttja det längre fram, och han ser det inte. Han är som alla män bara en vanlig självbedragare, och han låter sig blint ledas utför av en maskerad olycka. Det är outhärdligt! (suckar och gråter.)
Giacomo (utanför, med ryggen mot den stängda dörren) Hon vandrar villigt i min fälla och ser det inte själv. Jag har inte ljugit för henne på en enda punkt, utan hon bara inbillar sig allt och bygger upp sin egen ruin på sina egna fantasier. Det är bara att vara henne till lags och uppmuntra hennes fantasier, så kommer förr eller senare den lavin i rullning, som skall föra den odrägliga oskulden rakt i mina armars definitiva bot! (går vidare.)

Scen 2. Marias kammare.

(*Hertigen och Maria kommer hem från en fest. Hertigen har aldrig uppträtt så elegant tidigare, och Maria har aldrig varit vackrare. Han ledsagar henne artigt in. Man får det intrycket att de brukat skiljas vid hennes dörr, då hon där räcker honom sin hand att kyssa till avsked. Det gör han varvid han knäböjer, men när hon går in reser han sig och följer efter. Väggarna glider i sär och uppenbarar ett idealiskt och smakfullt palatsrum för en högboren dam.*)

Maria Min hertig, ni är alltför god mot mig. Tack för en underbar afton.
hertigen Maria, i kväll har jag presenterat er hos dogen. Ni har nu hela Venedig för era fötter.
Maria Er är jag skyldig allt.
hertigen Nej, Maria. Det är jag som är skyldig dig allt, och därför har jag gett dig allt.
Maria Ni misstar er, ers excellens. Ni glömmer min tarvliga börd.
hertigen Jag har aldrig glömt din kungliga börd.
Maria I vilket fall är det märkligt att ni följer mig in på mitt rum. Så gör en hertig varken mot en kunglig dam eller en zigenerska.
hertigen Maria, jag vill inte förlora dig.
Maria Är jag då mer för dig än din hustru?
hertigen Nej, men du är mer för mig än en dotter.
Maria Håll mig utanför din familj, för er egen skull.

hertigen Maria, jag hade två präktiga söner, nu har jag bara en, men jag har aldrig haft en dotter. En dotter som du skulle mer än väl uppväga förlusten av min äldste son.

Maria Men jag är inte din dotter, och jag kan därför aldrig uppväga förlusten av din hustru.

hertigen Jag har inte förlorat min hustru.

Maria Tror du inte hon vet vad som pågår i hennes eget hus?

hertigen Hon vet allt och accepterar allt.

Maria (stöter bort honom) Min hertig, ni är naiv. Tror ni inte att hela Venedig pratar om hur ni komprometterar er och er familj med en tvivelaktig flicka från rännstenen, troligen en blivande kurtisan?

hertigen Maria, du är helig för mig.

Maria Du bedrar dig, min bäste hertig. Jag är inte kunglig. Jag kan aldrig bli det, emedan min mor var en zigenerska, en utstött, en tatterska, en tiggerska, en dam från rännstenen! Hur kunglig min far än var kan jag aldrig bli det, ty jag är bara en kvinna född utanför äktenskapet!

hertigen Maria!

Maria Jag är bara en kvinnlig bastard! Det finns ingenting lägre!

hertigen Maria, du är inte bara mer för mig än en dotter. Du är mer för mig än min hustru.

Maria Du bereder bara din egen och din familjs ruin genom din tanklöshet.

hertigen Så må det vara hänt. Människan är ingenting. Naturen är allt.

(Han börjar långsamt och oändligt ömt och kärleksfullt klä av henne medan han för henne mot sängen. Då först ser man att Giacomo hela tiden har stått och lyssnat och tjuvkikat. När hon faller ner i sängen och hertigen bestiger den sliter sig Giacomo nöjd från scenen och går därifrån.)

Scen 3.

Elvira Min man driver sitt omedvetna spel mot ständigt högre höjder av oberäknlighet och outhärdlighet! Han går som en blind mot ett ljus han inbillar sig se och ser inte avgrunden framför sig! Men jag hör min tjänare komma. Hans steg är vissa och säkra. Då har det alltså skett.

Giacomo (stiger in, säker på sin sak, men säger ingenting.)

Elvira Då är det alltså sant?

Giacomo Min fru, jag har sett vad jag har sett.

Elvira Det betyder att du sett honom lägra henne.

Giacomo Min fru, jag kan endast rapportera vad jag ser med egna ögon.

Elvira Gör det då!

Giacomo Min fru, de kom hem från en fest.

Elvira Jag vet. De var på mottagning hos dogen.

Giacomo Han följde henne till hennes rum.

Elvira Det gör han alltid. Men han går aldrig över gränsen.

Giacomo Denna gång gjorde han det.

Elvira Han gick in i hennes rum?

Giacomo Ja.

Elvira Och vad mer?

Giacomo Det utspann sig en konversation.

Elvira Eländige karl, det är inte det jag är ute efter! Jag vill veta om han låg med henne eller inte!

Giacomo Jag gick innan han låg med henne.

Elvira Då vet du alltså ingenting med säkerhet.

Giacomo Han sade att hon var mer än en dotter för honom.
Elvira Gjorde de då ingenting annat än bara pratade? Att spilla ord på kärlek är bara en undanflykt för att slippa kärleken!
Giacomo Min fru, han gick längre.
Elvira Det låter på dig som om han var motsträvig. Lockade hon honom inte?
Giacomo Tvärtom. Hon varnade honom.
Elvira Ingenting eggjar mandomen mer. Fortsätt.
Giacomo Madame, jag rapporterar bara vad jag hörde och såg. Jag vill inte förarga er.
Elvira Varför gör du det då med att aldrig komma till saken!
Giacomo Han sade, att hon som en dotter kunde ersätta honom för hans förlorade son.
Elvira Allt bara oskyldigt blödigt skitsnack! Är min man då en sådan träbock?
Giacomo Sedan kom det.
Elvira Vad kom?
Giacomo Han sade till henne att hon var mer för honom än hans hustru.
Elvira Nå, äntligen börjar det likna något! Vad sade hon då? Blev hon ännu argare?
Giacomo Hon varnade honom ännu mer angeläget.
Elvira Då kunde ingenting mera stoppa honom.
Giacomo Nej. Han började klä av henne och föra henne mot sängen.
Elvira Tog han hennes oskuld?
Giacomo Min fru, jag blundade och gick därifrån när de lade sig till rätta tillsammans. Men det sista han sade var: "Människan är ingenting. Naturen är allt."
Elvira Då är han förlorad. Han har själv kastat sig i avgrunden. Gå, Giacomo, gå!
Giacomo Jag hoppas jag inte har förargat er.
Elvira Försvinn, ditt stinkande, eländiga, lismande kryp!

(Giacomo drar sig tillbaka.)

Han har gett henne hela Venedig. Nu ger han henne sig själv. Men han ska aldrig få ge henne sin familj!

Giacomo (utanför, bakom dörren) Nu har jag drivit henne vansinnig. Må stormen komma och riva all ädelhet och all oskuld med sig! Och jag ska njuta av att se allt som jag inte har rätt till gå under i naturens egen lössläppta självdestruktivitet! *(går triumferande, medan Elvira bryter samman vid sitt spegelbord och lägger sig över det i skakande gråt.)*

Akt IV scen 1. I Dogepalatset.

Dogen (till sin rådgivare) Jag tänker ta det helt varsamt med vår hertig. Vi vet att han är på glid, men vi behöver honom. Han har gjort Venedig oöverskattliga tjänster, han är fortfarande Venedigs rikaste man, och hans söner har offrat sina liv för republiken. Vi måste tacka honom men med en vänskaplig varning.

rådgivaren Jag fruktar att den nya krisen kommer att accelerera den pågående. Jag tror vaksamhet är det viktigaste av allt.

Dogen Då är vi överens.

en tjänare (inkommer) Hertigen av Trieste väntar, ers höghet.

Dogen Låt honom inträda.

(Hertigen visar sig, klädd i fullt ornat.)

(Dogen reser sig.) Välkommen, broder, Venedigs bästa vän, vår räddare i nöden och fostraren av Venedigs tappreste söner!

hertigen Varför alla dessa överdrivna superlativer?

Dogen Min broder, jag har ofta tänkt att du egentligen hade mer rätt att bli doge än jag.

hertigen Men jag är hertig av Trieste och Udine. Det är tillräckligt. Har då bördan blivit dig för tung?

Dogen Nej, men jag fruktar att den riskerar bli det för dig.

hertigen Vad menar du?

Dogen Käre bror, hur mår hertiginnan?

hertigen Bara bra, så vitt jag vet.

Dogen Jag ser prövningar vid horisonten speciellt för henne.

hertigen (förtörnad) Vad är det här för dumheter? Vill du också komma med moralkakor, min bästa vän? Vill du också varna mig för min skyddslings farliga zigenarkonster?

Dogen Är hon då bara din skyddsling?

hertigen Har du aldrig haft en älskarinna själv?

Dogen Om jag har haft det, så har jag aldrig låtit hela Venedig tala om det.

hertigen Jag medger att Maria är iögonfallande.

Dogen För alltför många. Hon är utmanande. Hennes skönhet sticker i ögonen. Och du visar dig med henne överallt. Du skänker henne hela Venedig. Det är nästan så att man kunde misstänka att din hustru upphört att existera.

hertigen Maria di Spagna är av kunglig börd.

Dogen Kan det bevisas?

hertigen Hennes kunglige far röjdes ur vägen genom giftmord och därmed alla bevis.

Dogen Kan giftmordet bevisas?

hertigen I din ställning vet du väl om någon att kungliga och påvliga giftmord aldrig kan bevisas.

Dogen Jag medger att denna kedja av obevisliga fenomen stärker hennes kungliga börds trolighet.

hertigen Så vad vill du jag ska göra? Skrota henne?

Dogen Nej, min vän, jag kallade dig hit i en betydligt sorgligare angelägenhet.

hertigen Rör det republiken?

Dogen Nej, det rör dig själv.

hertigen Du kan inte be mig avstå från Maria.

Dogen Nej, det kan jag inte.

hertigen Hon är som en dotter för mig. Hon är min enda tröst efter förlusten av min son.

Dogen Min vän, jag förstår dig fullkomligt. Mitt ärende till dig gäller just din son.

hertigen Han är död och begravnen.

Dogen Inte bara han.

hertigen Vad menar ni, ers kryptiska höghet? Linda inte in något i bomull för mig! Vad står på?

Dogen (ger ett tecken till rådgivaren, som kommer med ett brev)
Min vän, vi har just fått ett sorgebud från Rhodos.

hertigen Min son!

Dogen Ja. Liksom din äldre son har även han stupat i strid mot turkarna.

hertigen Knäna viker sig under mig. Hur skall min hustru bära detta?

Dogen Jag beklagar mycket. Han kommer att få en hertiglig begravning på venetianska statens bekostnad.

hertigen Barnlös!

Dogen Han kommer att begravas som en hjälte.

hertigen (hör inte på honom) För ut mig, någon! Jag har förlorat båda mina kryckor!

Dogen (till rådgivaren) Ta hand om honom.

hertigen Ett barn har jag kvar, och det tänker jag behålla! Beröva mig henne om ni vågar!

Dogen Min vän, ingen deltar mera i din sorg än jag. Och jag lovar dig det erkännandet av henne, att om hon kan trösta dig för detta är hon duktig.
hertigen Tack, min vän. Men fort ut med mig nu härifrån! (*går skakad ut.*)
Dogen Stackars hertig. Han har gjort sitt, och hemma väntar honom nu bara ett helvete: en ensam man mot två damer.

Scen 2. Elviras kammare.

Elvira (sitter framför spegeln) Jag är fyrtiofyra år. Mitt liv är slut, ty jag är inte ung längre. Allt som gör livet värt att leva för tillhör bara ungdomen. Där finns skönheten, hälsan och initiativet. Sedan förvänds hela livet bara till en långsamt vissnande vrångbild, som man mot allt förnuft envist hänger fast vid bara för att man en gång varit ung och aldrig vill glömma hur det var. Det var bara då jag levde. Sedan blev jag gift, visserligen med världens då skönaste och ädlaste hertig, men även han vissnade och blev gammal och visade mig utförsbackens väg. Ingen återvändo finns till glädjen och ljuset. Livet är den lömskaste av alla fällor, som lurar en med att ge en glimt av hur underbart det kan vara, för att därpå bara vara en enkelriktad återvändsgränd ner i ett ständigt djupare mörker och helvete.

(*Hertigen hörs komma utanför.*)

Här kommer min förförare hem från dogen. Bara han inte nu har fått en ny utmärkelse, som gör honom ännu odrägligare.

(*Hertigen kommer in med böjd nacke och tyst.*)

Du gör en slät figur, min make. Är du så ankommen?

(*Hertigen tiger.*)

Har dogen gett dig en välbehövlig avhyvling? Har du förlorat alla dina titlar? Du ser sådan ut.

hertigen Det är värre än så.

Elvira Din fåfänga måste ha fått sig en allvarlig bläcka. Vad skulle kunna vara det mest oacceptabla för din fåfänga? Att Maria lämnat dig? Har hon tagit sig en yngre älskare och det direkt efter bröllopsnatten?

hertigen Vad talar du om?

Elvira Tror du inte jag vet vad som pågår i mitt eget palats? Du odlade Maria bara för att få njuta hennes mödom.

hertigen Det är inte sant.

Elvira Din skändlige lögnare!

hertigen Om du tror att jag ljuger så kan jag lika gärna berätta det värsta. Hoppas du tar det också för en lögn. Vår andre son är död.

Elvira Vad är det för en djävul som smugit sig in i dig?

hertigen Sanningen.

Elvira Luigi kan inte vara död.

hertigen Han är död.

Elvira Det är inte sant.

hertigen Det är sant.

Elvira Så grym kan du inte vara mot mig.

hertigen Det är inte jag som är grymheten.

Elvira Det är hon! Häxan, som har tagit din själ!

hertigen Vad dillar du om?

Elvira Du tog hennes mödom! Nu förgiftar hon och mördar hon hela min familj!

hertigen (går fram och tar tag i henne med båda händerna) Elvira, ta dig samman! Luigi är död, och det är ingenting vi kan göra åt saken. Han dog precis som Giulio tappert i strid mot turkarna. Han kommer att få en hjältebegravning.

Elvira Min son! Min son!

hertigen (omfamnar henne) Ja, Elvira. Båda våra söner är döda.

Elvira (stöter honom ifrån sig) Det är hennes fel! Allt detta hände efter att hon kom in i vårt hus!

hertigen Maria är bara ett barn, Elvira.

Elvira Rör mig inte! Du är själv smittad av henne! Det är hon som har förfört dig för att få din makt och som en gökunge tränga ut hela min familj! Hon är en häxa! Jag måste mörda henne!

(Giacomo syns lyssna och spionera utanför.)

hertigen Elvira, du är hysterisk. Lugna dig. Hur kan en oskyldig suttonårig flicka vålla våra båda söners död när de är borta vid Levanten?

Elvira Genom trolldom, din blinda naiva idiot!

hertigen Du är hysterisk. Sansa dig! *(försöker ta tag i henne.)*

Elvira Rör mig inte! Du är besatt av henne! Du är förtrollad av henne! Du stinker av henne!

hertigen Elvira, du vet inte vad du säger.

Elvira Jag har aldrig sett allting klarare! Vincenzo, du får välja mellan mig eller henne. Du kan inte ha två kvinnor.

hertigen Jag har alltid bara haft en.

Elvira Alltså väljer du henne.

hertigen Jag tänker aldrig välja bort dig för någon annan.

Elvira Du har redan gjort det.

hertigen Prata inte strunt, Elvira.

Elvira (tar fram en dolk) Kom inte i närheten av mig. Du tog min ungdom ifrån mig. Du gjorde mig till en bördsstolt moder bara för att ersätta mig med en häxa och låta henne döda mina söner! Du behöver mig inte längre, ty du har utnyttjat ihjäl mig och tagit allt ifrån mig! Jag svär mig fri från dig för evigt! *(sticker dolken rakt i sitt bröst.)*

hertigen Elvira! *(störtar fram och tar henne blödande i sina armar.)*

Elvira (döende) Se din frillas verk! *(dör)*

hertigen Elvira! *(släpper henne inte, fortsätter att omfamna henne ömt, gråter, försöker fåfängt väcka henne till liv, med mera.)*

Giacomo (kommer in) Vad står på? Jag hörde skrik....

hertigen Giacomo, hertiginnan har begått självmord! Hon är död! Hon trodde att jag hade bedragit henne!

Giacomo (spelar förvånad) Ers nåd, detta är ju förskräckligt!

hertigen Mina söners moder! Lämna mig inte nu! Hur kunde du tro att jag någonsin fläckt Maria!

Giacomo Ers nåd, är det något jag kan göra....

hertigen Ja, gå din väg! Du begriper ingenting, din lakej! Låt mig få ensam begrava mina söner och deras moder!

(Giacomo avlägsnar sig försiktigt. Hertigen bryter hejdlöst ut i gråt och släpper inte Elvira.)

Giacomo (bakom den stängda dörren) Båda sönerna döda! Och token har begått självmord! Och Maria alltjämt oskuld! Det här blir bara bättre och bättre! Jag kan ännu vinna vadet, och jag tycks ha tur i spel!

(trippar glädjefnattig medan hertigen bölar.)

Scen 3. Lagunen.

Hertigen och Maria i gondol med hela Venedig i all sin skönhet i bakgrunden.

hertigen Maria, har du aldrig undrat varför jag har skonat dig?

Maria Ni har älskat mig. Jag känner er kärlek. Hur den uttalar sig spelar mindre roll.

hertigen Jag har skonat dig med avsikt. Jag har aldrig velat dig något ont. Jag har odlat dig som en trädgårdsmästare sin vackraste vinterträdgård. Jag har velat vara bara konstruktiv mot dig.

Maria Ni har bara gett mig anledning till glädje och tacksamhet.

hertigen Och det vill jag fortsätta med. Jag vill hålla den linjen. Jag vill ha dig som min enda dotter, nu när jag inte har någon annan familj. Jag vill ge dig allt.

Maria Ni har redan givit mig allt.

hertigen Nej, Maria. Jag har bara gett dig Venedig och dess människor. Jag har bara gett dig en ställning och ett anseende i staden. Jag har bara etablerat dig. Jag har inte gett dig hela min kärlek med avsikt för att skydda dig. Jag älskar dig för mycket för att vilja något annat än skydda dig.

Maria Du kunde inte skydda dina söner eller din hustru. Hur kan du då skydda mig?

hertigen Om ödet har drabbat mig och min familj och slagit mina söner och min hustru med döden så har det dock ännu inte drabbat dig. Därför finns det ännu hopp om att du kan skonas och skyddas.

Maria Jag förstår inte vad mera ni skulle kunna göra för mig. Ni har skänkt mig allt och gjort mig rik.

hertigen Jag är ännu inte gammal, men något säger mig att jag inte har så långt kvar. Jag saknar arvingar, Maria. Därför skall jag göra dig till min universalarvinge, ty du är den enda jag har kvar.

Maria Men jag kan aldrig bli hertiginna.

hertigen Nej, men du kan bli rik, och rikedom är mer användbar än en titel. Vad är för resten en titel och adlig börd? Det finns inget ädelt i världen utom det som är av själen.

Maria Så säger den ädlaste mannen i världen.

hertigen Så säger en hertig som vet att han inte är ädel. Åtminstone är han mindre ädel än sin zigenarflicka.

Maria Min hertig, jag var ingenting utan er. Ni har gjort mig ädel. Utan er hade jag blivit en dålig och förföljd kvinna, som min moder.

hertigen Jag har respekt för zigenare, ty de vet mera om livet och människorna än normala människor. De vet mer än de flesta hur själen fungerar.

Maria Kanske det. Men det är kanske det som gör mig farlig.

hertigen Du kan bara bli farlig, Maria, om man tar dig på fel sätt.

Maria Jag tror du blir den enda som någonsin kan ta mig på rätt sätt.

hertigen Kyss mig, Maria. Lär mig få känna din själ.

Maria Jag önskar jag kunde bli din riktiga dotter.

hertigen Det är du redan. Nej, du är mera. Ett själsligt barn kan bli mera avhållet av föräldern än ett äkta barn.

Maria Älskar du mig mer än dina söner?

hertigen Ja, Maria, det gör jag.

Maria Älskar du mig mer än din hustru?

hertigen Jag älskade henne som ung. Hon tog min ungdom ifrån mig och förlorade därmed sina behag. Sedan kunde jag bara hysa medkänsla för henne. Hon band mig till sig genom mitt nödtvungna medlidande.

Maria Begick hon självmord för min skull?

hertigen Nej, Maria. När hennes sista son dog ville hon inte leva längre.

Maria Jag tror att du tyckte synd om henne ihjäl.

hertigen Ett självmord är ett mord som endast förövaren själv är ansvarig för.

Maria Inte alltid.

hertigen Jo, alltid, Maria.

Maria Liksom det finns mord i självförsvar finns det självmord som det sista självförsvaret.

hertigen Och tror du min hustru tog livet av sig i självförsvar?
Maria Nej, i protest.
hertigen Mot mig?
Maria Nej, mot mig.
hertigen Känner du dig skyldig?
Maria Något.
hertigen I så fall tar jag på mig den skulden. (*kysser henne.*)
Maria Ni är för god för mig, min hertig.
hertigen I så fall njuter jag av att få vara det.
(Gondolen glider vidare med hertigen och Maria i varandras armar.)

Akt V scen 1.

Giacomo Vad är det som driver mig? Är det avundsjuka? Nej, och ej heller är det passionen, det otyglade begäret efter Marias oskuld eller någon besatthet av henne. Snarare är det liksom en fix idé som hos en spelare, vissheten att han någon gång måste vinna, varför han fortsätter satsa på ett ständigt högre spel. Jag är road av möjligheten att kunna slå hertigen ur brädet bara för att bevisa en demokratisk tes: att en lakej är lika god som en hertig, den herre han tjänar såsom en slav. Se det som ett tankeexperiment. Lyckas jag är hertigens höga börd och titlar bara luft och narrspel, men om jag misslyckas är jag beredd att ta konsekvenserna. Som ovärdig lakej har jag ändå ingenting att förlora. Pass på, här kommer hertigen.
hertigen Nå, Giacomo, du ser ut som om du hade ett brådskande meddelande.
Giacomo Ja, ers excellens. Dogen önskar er omedelbara närvaro vid ett viktigt ärende.
hertigen Sade han vad saken gällde?
Giacomo Ett domstolsmål av vikt för staten.
hertigen Då måste det röra ett inkvisitionsmål och Venedigs mellanhavanden med Rom. Jag ilar genast till Dogepalatset, Giacomo.
Giacomo Lycka till, ers excellens. (*Hertigen beger sig.*)
 Han är borta i minst två timmar. När han kommer hem igen blir det till sin ruin – om jag lyckas. (*öppnar dörrarna till Marias kammare. Väggar glider i sär.*)
 Jag beklagar, Maria, men hertigen är förlorad.
Maria (vaknar till som ur en dröm) Det är bara lakejen. – Vad har hänt?
Giacomo Maria, hertigen har ruinerat sig och förlorat alla sina vänner för din skull.
Maria Vad är meningen, lakej?
Giacomo Meningen är att ingen skyddar dig längre. Hertigen har lagt ut förmögenheter för din skull, och du har lagt undan hans juveler och pengar för dig själv. Hans vänner har vänt honom ryggen för din skull, och nu har han rest hem till Trieste – för gott.
Maria Vad betyder detta?
Giacomo Detta betyder, min sköna, att det nu bara är jag som älskar dig.
Maria Lakejen måste ha blivit vriden.
Giacomo Lakejen har inte alls blivit vriden, min sköna. Han är lika god som du och hertigen. Han är inte mindre värd än någon annan.
Maria Vem tror du att du är, din gemena fluglort?
Giacomo Din älskare.
Maria Gå och släng dig i kanalen, så kanske du nyktrar till. Och stanna där sedan bland de andra avfallen, din imbecilla narr.
Giacomo (avancerar) Maria, du måste veta, att ingenting kan mera egga upp en man än motstånd.

Maria Du är ingen man, ditt våp. Du är en padda.

Giacomo I så fall är även du och hertigen paddor, ty ingen av oss är sämre än den andra.

Maria Du har fått någon sorts absurd idé i ditt stackars huvud. Har du aldrig sett dig i spegeln, din erbarmliga mulåsna?

Giacomo Jag behöver inte se mig i spegeln, ty jag vet redan att jag bara är en människa.

Maria Om du älskar mig, min gode lakej, måste jag tyvärr göra dig besviken. Jag älskar inte dig. Gå nu och lägg dig.

Giacomo Ja, jag ämnar lägga mig hos dig.

Maria Vet hut, groteska apa!

Giacomo Apa kan du vara själv, och hertigen med, för den delen.

Maria Han mördar dig om han får se dig här!

Giacomo Han mördar mig inte, ty han är bortrest. Han har övergivit dig. Han har insett att du var hans livs största felsatsning.

Maria Utom missbildad och efterbliven är du även grym.

Giacomo Sanningen är grym, Maria. Vi är bara människor allihop. Vi är alla lika missbildade och efterblivna och grymma i vår elementära djuriskhet. Hertigen har odlat dig bara för att få avnjuta din jungfrudom. Han trodde aldrig det skulle kosta honom hans båda söners liv och hans hustrus jämte hela hans förmögenhet. Nu är han ruinerad och inser sitt misstag. Bara för att slippa hänvisa dig till din gamla tvättinrättning har han nu rest bort. Jag fick i uppdrag att köra ut dig i hans frånvaro. Jag ger dig min kärlek i stället.

Maria Groteska narr, du bara ljuger!

Giacomo Bevisa det! Om du inte kan det, så rädda dig och bli min hustru!

Maria Aldrig!

Giacomo Om du inte vill det frivilligt så måste jag tvinga dig. Det är för ditt eget bästa. *(tvingar sig på henne. Hon gör motstånd. Den förfärliga våldtäktsscenen följer: Giacomo jagar Maria, regissören får fria händer med att iscensätta den brutalaste tänkbara scen, som dock slutar med att våldtäkten genomförs. Efteråt ligger Maria och gråter bittert.)*

Giacomo (till publiken) De kallar det våldtäkt. Men jag vet att ingen våldtäkt kan lyckas om inte damen i fråga väljer att samarbeta av egen fri vilja. Om hon inte samarbetar är det omöjligt att komma in i henne. Efteråt kallar damerna det våldtäkt bara för att dölja sin egen skam och komma över sin vanära och den bittra eftersmaken. Men det finns inga våldtäkter utom misslyckade sådana, och det håller garanterat alla så kallade våldtäktsmän med mig om. Min lyckades, som ni ser här, och var därför ingen våldtäkt. Jag har bevisat min tes i praktiken, och den har hållit. Ja, jag har till och med visat mig en bättre karl än hertigen, ty Maria blöder mellan benen. Jag hann in i mål före själva hertigen. Låt honom sedan lysa med sin titel och fina börd bäst han vill.

Maria Om jag bara kunde skulle jag mörda dig.

Giacomo Tig, din häxa. Det är över nu.

Maria Nej, det går aldrig över. Du skall brinna i mitt helvete för evigt.

Giacomo (stiger upp, klär på sig och snyggas till sig) Var glad för att jag lät dig bli vid liv, ditt nedriga luder. Du kunde ju ändå bara bli en hora.

Maria Nej, din skallerorm. Hertigen friade till mig idag. Jag skulle ha blivit gift med honom.

Giacomo Alltså lurade jag honom verkligen på konfekten. Då har han också anledning att vara mig tacksam. Nu har jag gett honom fullaste skäl till att inte gifta sig med dig, din avdankade hora.

Maria Det är ditt onda öga som förstört hela hans familj.

Giacomo Ja, men bara delvis. Jag var oskyldig till hans söners död. Jag bara berättade allt om dig och honom för hans hustru och lade till en del bestickande

detaljer ur min fantasi, och jag förtalade honom en hel del för hans vänner eller för mina kolleger hos hans goda vänner, som därmed fick god insyn i hertigens skabrösa och oförnuftiga privatliv....

Maria Din gemena reptil, för din onskas parasiterande giftighet skall du dö om jag så måste ombesörja det själv!

Giacomo Ombesörj det själv du, din fallna kanalslinka. Ingen kan efter detta längre ta dig på allvar. Alla måste tro att du ville det själv, och särskilt hertigen.

Maria Han är alltså inte bortrest?

Giacomo Jo, han är bortrest, men han kommer tillbaka när som helst. Jag lurade bort honom bara för att få ta din jungfrudom. Nu är det gjort, och jag känner bara avsmak. Mitt verk är fullbordat, och därför är det inte roligt längre.

Maria Så du levde bara för att få förstöra?

Giacomo Nej, njuta. Men den njutningen är över nu. Jag trodde att jag älskade dig, men nu är du bara för mig som en häxa som inkquisitionerna funnit ovärdig att brännas.

Maria Du klarar dig aldrig från detta med livet.

Giacomo Det struntar jag i, och jag kan strunta i det, ty jag är en metodisk man som planerar väl innan han handlar. Som en försiktig spelare bedömer jag riskerna och gör vad jag kan för att eliminera dem innan jag satsar. Hertigen kommer snart tillbaka, men han är förlorad. Jag ljög inte, förstår du, ditt pantade luder! Han är förlorad! När han kommer hem väntar mina vänner på honom. De skall låta honom få veta att det hela var en komplott uttänkt av dig mot honom! Det var du som lurade bort honom för att få bedra honom med mig, då han var så trög i att komma fram till ditt dallrande Venusberg....

Maria Du är värre än en skallerorm. Du är värre än en krokodil. Du är värre än en kannibal med gifttänder.

Giacomo Smickrande smeknamn hjälper inte din situation, Maria. När han kommer hem finner han mig i din säng. Ditt liv är förstört och hans också, ty troligen kommer han att mörda en person eller flera i blint ömkligt raseri, utan någon självkontroll, som ett farligt sargat vilddjur, och sedan är hans ära förlorad för alltid. Det är i din giftormsgrop han har fallit ned, din stackars bedragna frilla. (*Oväsen och röster utanför.*)

Tyst! Jag hör honom komma. Nu ska det bli roligt.

(*går i säng med henne igen.*)

Maria Rör mig inte!

Giacomo Tyst! (*lägger handen om hennes mun.*)

hertigen (utanför) Var är den djävulske tjänaren som lurat bort mig för ingenting? Han ska hudflängas och kastas i kanalen!

Pancrazio Gör ingenting överilat, min vän.

hertigen Kom med! Jag kan behöva vittnen. Någon har bedragit någon, och jag föreställer mig det värsta.

Pancrazio Stick åtminstone din värja i skidan!

hertigen Aldrig!

(*Hertigen kommer instormande med dragen värja och Pancrazio efter sig.*)

hertigen (hejdar sig inför scenen) Då var det alltså sant.

Giacomo Ta värjan ifrån honom innan han mördar någon!

Pancrazio (försöker ta hertigens värja)

hertigen Rättvisans värja kräver frihet! Håll, Pancrazio, eller jag spetsar dig också, som jag måste avliva dessa båda ormar vid min barm!

Giacomo Hon lurade mig in till sig!

hertigen Är du feg också, din lakej, så att du skyller ifrån dig på en kvinna? De sade mig att Maria gett dig budet att jag behövdes vid Dogens palats. Om det är sant skall ni båda dö så sant som jag därefter tar mitt eget liv!

Pancrazio Det kan inte vara sant.
 hertigen Tyst, Pancrazio! Hör på vad brottslingarna säger!
 Giacomo Jag är skyldig till att ha älskat Maria – ingenting annat.
 hertigen Maria, tala, om du har något att säga.
 Maria Jag har inget att säga. Låt mig få dö, hertig, med er om jag är skyldig.
 Pancrazio Låt domstolen avgöra denna svåra affär.
 hertigen Nej, Pancrazio! Denna affär är min! Den angår endast mig och dessa två smetiga blodiga nersölade personer som lurar bort mig för att få vältra sig i sin smuts i mitt eget hus! Fan ta er, era förbannade vällustiga monster av svek och liderlighet! Undan med dig, din nidingslakej, så att jag får spetsa den förrädiska slampan!
(hoppas upp i sängen och mättar mot Maria)
 Pancrazio Håll honom! Han är galen!
 hertigen Nej, Pancrazio, min vrede är helig och rättvis!
 Giacomo *(smiter ur sängen, till Pancrazio)* Hämta då vakten åtminstone, så att galningen kommer bakom lås och bom!
 hertigen *(jagar Giacomo)* Överger du så lätt den dam som du har kränkt, ditt infernaliska monster av lömskhet och feghet! *(ställer honom mot väggen med värjan mot halsen)* Säg nu som det var, ditt ärelösa vidunder av trolöshet och sataniskhet! Du lurade mig bort bara för att få våldta Maria! Inte sant?
 Giacomo Hon lockade mig....
 hertigen Hon må ha lockat dig med sin totala likgiltighet och förakt för dig, din kanalrätta, men du våldtog henne! Inte sant?
 Maria Pancrazio, låt hertigen avrätta honom, ty det är sant. Gå din väg och säg till vakterna att hämta Giacomos lik när hertigen dödade honom i mitt självförsvar.
 hertigen Du hör själv kronvittnet, hur din så kallade kärlek vittnar mot dig, din falske och stinkande plebejlort! Hur kunde jag undgå att genomskåda ditt leende falska hyckleri genast?
 Giacomo Jag var en god tjänare innan hon kom in i huset.
 hertigen Är det ditt enda försvar för att du sedan blev den nedrigaste knöl Venedig någonsin har sett?
 Giacomo Ja.
 hertigen Pancrazio, du hörde vad den kränkta kvinnan sade! Ut med dig!
(Pancrazio skyndar ut.)
 Om det är ditt enda försvar, Giacomo, så har du inget försvar.
(genomborrar honom)
 Giacomo *(döende)* Ers excellens, jag är hennes fjärde offer. Ni blir nästa.
 hertigen Nej, Giacomo, du har dött för din egen dårskaps hand, liksom min hustru.
 Giacomo Rätt åt mig. *(dör)*
 hertigen *(vänder sig till Maria)* Så han gjorde det verkligen?
 Maria Han hade planerat det länge och väl.
 hertigen Är du illa skadad?
 Maria Jag överlever.
 hertigen Gjorde det ont?
 Maria Mycket.
 hertigen Maria, förlåt mig.
 Maria För vad? För att din tjänare bar sig illa åt?
 hertigen För att jag lämnade dig. För att jag misstrodde dig.
 Maria Jag trodde aldrig något ont om honom. Jag lät mig överraskas. Det är jag som ska be om förlåtelse.
 hertigen Maria, kvinnan är alltid oskyldig. Och Giacomo har sonat sitt brott och är borta. Ingenting står mellan oss nu.
 Maria Vill du fortfarande ha mig?

hertigen Du är mitt öde. Jag slipper dig aldrig. Vi skall aldrig mera skiljas, inte ens för dagen. Vi är ett från och med nu. Detta var vårt bröllop. Värre än så kan det inte bli hur det än blir.

Maria Giacomo sade att han vänt hela Venedig emot dig.

hertigen Venedig lyssnar till förtal bara för att glömma det. Hela Venedig visste redan idag att du skulle bli min hustru. Du är nu helig för hela Venedig.

Maria Och dina räkenskaper?

hertigen De är i ordning.

Maria (omfamnar honom) Min hertig! Det var en mardröm, men det kan komma flera.

hertigen Kärleken består av drömmar och mardrömmar. Dem måste vi tåla om vi vill behålla drömmen.

Maria Men de blir svåra för dig.

hertigen Min älskade, om du kan uthärda detta (*visar på liket*) så kan jag uthärda det dubbla.

Maria Då är du min man.

hertigen Och du min drottning. Det var inte för intet som en kunglig furste avlade dig.

Maria Och det var inte för intet som en hertig räddade mig.

hertigen Så låt oss bjuda Venedig och hela världen på vår kärlek, min älskade.

Maria Jag sade nej till Giacomo. Därför förlorade han. Men jag säger aldrig nej till dig. Kom in i mig, älskade!

hertigen Orkar du?

Maria Om! Kom!

(*De sjunker ner i Marias säng och har helt glömt bort liket som ligger oåtgärdat på golvet.*)

Ridå.